

शालतोड़ा नेताजी सेन्टेनारी कलेज

सञ्चिता साँतरा
सहकारी अध्यापिका
संस्कृत विभागः

विषयः

लट् लकारः (वर्तमान कालः)

(Present Tense)

लट् लकारस्य व्यवहारः –

- १) 'वर्तमाने लट्'(३/२/१२३) — वर्तमानकाले धातुर उतुर लट् হয়। यथा – **बालकः गृहं गच्छति।** (बालकটি গৃহে যাচ্ছে)
- २) 'वर्तमानसामीप्ये वर्तमानवद्वा'(३/३/१३१) — वर्तमान काले काहाकाहि अतीत वा भविष्ये बोक्नाते लट् लकार হয়। अर्थात् कौन काज ऐमात्र शेष ह्येछे वा एकट्टु परेइ शेष हवे — एरूप बोक्नाले भविष्ये एवं अतीतकाले विकल्पे लट् लकारे ब्यवहार ह्ये।
यथा – **अहय अहम् आगच्छामि।** (ऐइ आमि याच्छि-भविष्ये सामीप्ये)।
कदा आगतोऽसि। (तुमि कखन आसवे – अतीत सामीप्ये)।
- ३) लट् स्मि – स्म शब्देर योगे अतीतकाले लट् ह्ये। यथा – **रामः गृहं गच्छति स्म।** (राम गृहे गियेछे)।
- ४) चिरकालीन सत्य घटनाओ वर्तमान बले गण्य ह्ये। यथा – **रात्रौ उदेति चन्द्रः।** (राते चाँद ओठे)।

लट् लकारस्य तिङ्न्तविभक्तेः आकृतिः
(परस्मैपदे)

वचनम्	प्रथमपुरुषः	मध्यमपुरुषः	उत्तमपुरुषः
एकवचनम्	ति	सि	मि
द्विवचनम्	तस्	थस्	वस्
बहुवचनम्	अन्ति	थ	मस्

पठ् धातुः (पढ़ा to read) (लट् लकारः)

वचनम्	प्रथमपुरुषः	मध्यमपुरुषः	उत्तमपुरुषः
एकवचनम्	पठति	पठसि	पठामि
द्विवचनम्	पठतः	पठथः	पठावः
बहुवचनम्	पठन्ति	पठथ	पठामः

वाक्ये प्रयोगम्

वचनम्	प्रथम-पुरुषः	मध्यम-पुरुषः	उत्तमपुरुषः
एकवचनम्	छात्रः पुस्तकं पठति ।	त्वं पुस्तकं पठसि ।	अहं पुस्तकं पठामि ।
द्विवचनम्	छात्रौ पुस्तकं पठतः ।	युवां पुस्तकं पठथः ।	आवाम् पुस्तकं पठावः ।
बहुवचनम्	छात्राः पुस्तकं पठन्ति ।	यूयम् पुस्तकं पठथः ।	वयम् पुस्तकं पठामः ।

अभ्यासः (गम् धातोः योगेन)

वचनम्	प्रथम-पुरुषः	मध्यम-पुरुषः	उत्तमपुरुषः
एकवचनम्	रामः _____।	त्वं _____।	अहं _____।
द्विवचनम्	रामौ _____।	युवां _____।	आवाम् _____।
बहुवचनम्	रामाः _____।	यूयम् _____।	वयम् _____।

आत्मनेपदम् (लट् लकारः)

वचनम्	प्रथम-पुरुषः	मध्यम-पुरुषः	उत्तमपुरुषः
एकवचनम्	ते	से	ए
द्विवचनम्	आते	आथे	वहे
बहुवचनम्	अन्ते	ध्वे	महे

लभ् (प्रा०या - to get, to take)
लट् लकारः (वर्तमानकालः)

वचनम्	प्रथम-पुरुषः	मध्यम-पुरुषः	उत्तमपुरुषः
एकवचनम्	लभते	लभसे	लभे
द्विवचनम्	लभेते	लभेथे	लभावहे
बहुवचनम्	लभन्ते	लभध्वे	लभामहे

वाक्ये प्रयोगम् (वाक्ये प्रयोग)

वचनम्	प्रथम-पुरुषः	मध्यम-पुरुषः	उत्तमपुरुषः
एकवचनम्	छात्रः ज्ञानं लभते ।	त्वं ज्ञानं लभते।	अहं ज्ञानं लभते।
द्विवचनम्	छात्रौ ज्ञानं लभेते।	युवां ज्ञानं लभेथे।	आवाम् ज्ञानं लभामहे।
बहुवचनम्	छात्राः ज्ञानं लभन्ते।	यूयम् ज्ञानं लभध्वे।	वयं ज्ञानं लभामहे।

अभ्यासः (भाष् धातोः योगेन) भाष् – कथा बला

वचनम्	प्रथम-पुरुषः	मध्यम-पुरुषः	उत्तमपुरुषः
एकवचनम्	माता_____।	त्वं _____।	अहं _____।
द्विवचनम्	मातरौ_____।	युवां _____।	आवाम् _____।
बहुवचनम्	मातरः_____।	यूयम् _____।	वयं _____।

समाप्तः

